

Sensiela Mro. Angelo Pullicino (1904-79)

Tramonto Incantevole (Marcia Sinfonica)

L-EWWEL PARTI

Manoel Pirotta
manoel.pirotta@um.edu.mt

Astratt: Din is-sena ddecidejt illi nikteb artiklu f'żewġ partijiet (bit-tieni waħda tkun qed tidher fil-ktieb tal-festa tas-sena d-dieħla) fuq wieħed mill-ftit marċi sinfoniċi li qatt ħarġu mill-pinna tas-Surmast Angelo Pullicino (1904-79), u li jgħib l-isem ta' *Tramonto Incantevole*. Kopja mhux oriġinali tiegħu tinsab merfugħha fl-arkivju tas-Soċjetà Filarmonika Nicoló Isouard tal-Mosta. L-awtur ta' dan l-artiklu jixtieq jirringazzja lis-Sur Arthur Zammit talli ġentilment għoġbu jislfni l-kopja ta' dan ix-xogħol biex jiena stajt nikteb dan l-artiklu.

Kliem muftieħ: Marċi sinfoniku, *Tramonto incantevole*, Mro. Angelo Pullicino, Mro. Ġanni Vella, Ĝiljan (Ġillu) Grech, Soċjetà Filarmonika Nicoló Isouard, Soċjetà Karmelitana u l-Banda Queen Victoria Żurrieq, Banda San Ĝiljan.

QABELXEJN: Marċi sinfoniku huwa differenti minn marċi tat-triq hekk imsejjah brijuż, għax jinvolvi tibdil fit-temp u/jew sinjali tal-miżuri, paws, *rallendant* u *accelerandi*, kif ukoll armonija xi ffit jew wisq komplikata, u allura jkun irid jindaqq fuq plancier taħt id-direzzjoni ta' surmast. L-indikazzjonijiet huma li, dan ix-xogħol inkiteb qabel it-II Gwerra Dinjija peress li fil-partitura insibu partijiet ghall-*Ottavino in Reb* u t-*Trombone Solo Sib*, jew kif inhu magħruf ahjar, it-trumbun kantabbli.

F'dak li għandu x'jaqsam ma' titlu mbagħad, is-Surmast Anġlu Pullicino ma setax jagħti wieħed isbaħ minn dak ta' *Seħer inżul ix-xemx* – liema seħer Anġlu kien ta' sikwit jesperjenza meta kien jinżel jgħum f'xi waħda mill-bajjet li bihom huwa mdawwar ir-rahal marittmu ta' San Ĝiljan. Ir-ritratt juri xena tipika ta' kif tidher illum il-bajja pittoreska ta' Spinola, komunement magħrufa bħala *l-bajja ta' gewwa* (għax dik tal-Balluta tiġi fuq in-naħha ta' barra) waqt li x-xemx tkun nieżla. Naturalment, fi żmien Pullicino din il-bajja kienet għerja minn dak il-bini modern kollu li donnu jrid joħnoqha. Fl-isfond, fuq punta ta'

promontorju, jidher ukoll it-torri ta' San Ĝiljan li jinsab f'Tas-Sliema. Dan kien wieħed minn tlettax-il torri li nbnew mill-Granmastru De Redin fis-snin 1657-8 bil-għan li jsaħħħa id-difiżza tal-gżejjer Maltin. Fir-ritratt jidhu wkoll ghaddi għmielu ta' opri tal-baħar sorgut f'Xatt is-Sajjieda, li dlonk ifakkruna li l-bidu ta' dan l-awtor kien wieħed purament marittmu. Jidħru wkoll talanqas żewġ krennijiet kbar m'għola s-sema, donnhom araldi futuristiċi qed iħabbru li l-iżvilupp f'dawn l-inħawi mhux ser jiegħaf hawn.

PARTITURA: Din hija fotokopja tal-oriġinal u fiha 11-il paġna, kollha nnumerati, ħlief għal dik ta' quddiem fejn hemm imniżżeż dan li ġej: *Marcia Sinfonica "Tramonto Incantevole"* – A.

Pullicino – *Prop: di Mro. G. Vella.*¹ (Fir-ritratt ta' hawnhekk jidher is-Surmast Ġanni Vella.) Il-partitura mhix waħda shiħa b'kull strument imniżżeel fuq pentagramma għalihi, imma hija biss riduzzjoni fejn l-strumenti jridu b'xi mod jew ieħor joqgħodu kollha fuq erba' pentagrammi, li dawn jerġa', m'għandhomx immarkat min huma l-strumenti involuti. Huwa mill-kjavi u tonalitā li wieħed jista' jindovna min jistgħu jkunu dawn. Mela, biex wieħed isib tarf ta' din il-kobba mħabbla, irid l-ewwel imur fil-pentagramma ta' taħt. Hemmhekk isib li l-mużika għandha tliet bemolli bħala tonalitā. Dan ifisser li qedin in *MiB* Maġġuri u l-ewwel nota hija proprju *MiB*. Ifisser ukoll li, il-mużika fil-bqija tal-pentagrammi hija ttrasportata, jiġifieri n-noti jaqraw f'ton differenti minn dak miktub. Huwa minn hekk, li wieħed ikun jaf għal-liema strumenti huma allokat iawn l-erba' pentagrammi:

Pentagramma I:

Kjavi tal-vjolin: Klarinetti primi u sekondi (li jittrasportaw ton ‘il fuq, u allura jiġu jaqraw in FA Maġġuri); f’din il-pentagramma wkoll, jidħlu l-strumentini, bħal mhuma l-flawt, l-obwe u l-kwartin. Iżda, filwaqt li l-ewwel tnejn ma jittrasportaw, mhux il-każ tal-aħħar wieħed peress li huwa in *MiB*. Immaġinaw ftit x’sitwazzjoni hi din fejn għandek taħlita ta’ strumenti, b’uħud minnhom jittrasportaw, ilkoll imqiegħdin fuq l-istess pentagramma!

Pentagramma II:

Kjavi tal-vjolin: Kurunetti primi u sekondi, kif ukoll, flikorni primi u sekondi. Dawn tal-aħħar aktarxi li jaqraw fuq l-istess mużika tal-oħrajn. Ilkoll jittrasportaw il-mużika ton ‘il fuq, u allura t-tonalitā tagħhom hija wkoll in FA Maġġuri.

Pentagramma III:

Kjavi tal-vjolin: Kornu prim, sekond u terz. Peress li dawn huma in *MiB*, it-tonalitā li jdoqqu fiha hija in DO Maġġuri. Ta’ min jgħid li, il-korni, flimkien mat-trumbuni, il-baxxi, it-tanbur, il-pjatti u l-katuba joholqu dik li aħna ngħidulha s-sezzjoni ritmika waqt marċ. Għaldaqstant, din il-pentagramma qed tingħata lilhom minħabba l-rwol importanti li huma għandhom f'dan is-

¹ Parti mit-tagħrif biografiku li ġej huwa meħud mill-profil li kien kiteb is-segretarju ta' dak iż-żmien, u li deher fil-fuljett li ħarġet is-Socjetà Nicolò Isouard fl-okkażjoni tal-festin li sar ad unur is-Surmast Ġanni Vella nhar it-23 ta' Novembru 1947, fl-okkażjoni tal-25 sena minn meta beda jidderiegi l-Banda Mostija. Tagħrif ieħor huwa meħud mill-istess artiklu ta' Frans Deguara (ara bibliografija). Dan ifisser li, Mro. Vella kien il-Surmast tagħha sa mill-1922. (Fl-artiklu tiegħi, Deguara jgħid li Vella lahaq Surmast sena qabel id-data msemija.) Instant, is-Surmast Mosti Vella twieled fid-29 ta' Settembru 1890. Ta’ 11-il sena hareġ idoqq it-trumbun kantabbli mal-Banda. Snin wara dahal idoqq ukoll mal-banda tal-R.M.A., u mas-Socjetà Filarmonica Nazionale ‘La Valette’ bħala *Trumbun Solista*. Mhux l-ewwel darba li ħa sehem ukoll f'konkorsi kbar mal-Baned ewlenin Maltin, kemm fl-Afrika ta’ Fuq, kif ukoll fil-Kontinent, fejn dejjem kien jiġi magħdud bħala wieħed mill-ahjar mužičisti ta’ żmien. Għalkemm il-profil ma jsemmi xejn fejn studja, fid-dizzjunarju bio-bibliografiku nazzjonali, Robert Mifsud Bonnici jgħid li Vella kien alljev ta’ Mro. Carlo Diacono, u li studja armonija u kuntrapunt taħt Mro. Giuseppe Abdilla. L-istess awtur jgħid ukoll li, Vella kkompona marċi trijonfali u funebri, intermezzi, Scherzo Romantico, Variazioni cantabili għal trumbun u orkestra, u fantasija deskrrittiva ‘San Ġorġ Martri’ imfassla fuq episodji tal-Qaddis. Kien Surmast Direttur ta’ ghadd ta’ baned fosthom, il-Banda Nicolò Isouard tal-Mosta għal-33 sena shah. Kien ukoll strumentali biex titwaqqaf il-Banda tal-Iskawts tal-Mosta fl-1948. Vella, komunement magħruf bhala ‘Il-Mosti tat-Trumbun’, kien missier ta’ tlitt itfal. Hu miet fis-16 ta’ Frar 1955.

Iż-żewġ surmastrijiet aktarxi li kienu jafu ‘l-xuxlin sewwa għax, kif Vella kien Surmast tal-Banda San Ġorġ ta’ Hal Qormi għal 27 sena shah, Pullicino, għal xi żmien mhux magħruf, kien ukoll Assistant Surmast taż-żewġ baned Qiema. Huma setgħu Itaqgħu wkoll ma’ xulxin bħala bandisti prejjem peress li Vella kien idoqq it-trumbun kantabbli u Pullicino l-ewfonju. Imma l-aktar teorija plawsibbi jerġa’ jagħtihielna Robert Mifsud Bonnici stess fid-dizzjunarju tiegħi meta skont hu, Vella ġieli dderiega l-Banda San Ġiljan filwaqt li, Pullicino ġieli ħabbar mal-Banda Nicolò Isouard. Xi prova jista’ jkun hemm ahjar minn din?

sens, u wkoll ghax huwa importanti għas-surmast li jkun jaf, mhux biss x'inhu għaddej f'dak li huwa ritmu, imma wkoll in-noti li minnhom jissawru l-akkordji. Biss, wieħed irid joqgħod attent li, min ikun qed jaqra n-noti tagħhom, ikun irid dejjem jittrasportahom erba' toni u nofs ton 'l isfel.

- Pentagramma IV: Kjavi tal-Baxx: Din tinkorpora fiha primarjament id-daqq tal-ewfonju bħala s-sinsla ta' kull tip ta' kuntrakant. Magħhom nistgħu nžidu wkoll il-baritoni in Sib, jew kif komunement insejħulhom, l-*althorns*, u s-sassofoni kuntralти u tenuri. Dan għaliex, dawn jdoqqu l-istess mužika bħall-ewfonji, anki jekk il-parti rispettiva tagħhom hija ttrasportata biex tīgi taqbel ma' dawk l-instrumenti li huma in DO. F'din il-pentagramma wkoll, insibu il-baxxi li, hafna drabi d-daqq tagħhom jaqa' fuq il-parti forti tal-battuti, l-istess bħalma jaqa' tal-katuba u l-pjatti. Ara fil-każ tat-tanbur, ir-ritmu tiegħu aktar jqarreb lejn id-daqq tal-korni. Il-pentagramma tinkludi wkoll, waqtiet mid-daqq tat-trumbuni fejn jidħlu akkordji fuq noti twal u/jew mhux ritmati, u l-pjatti soli bħalma nsibu f'battuti 102, 107 u 130.

Pańna	Battuti	F'kull sistema	Pańna	Battuti	F'kull sistema
	Pańna ta'	quddiem	06	88 - 105	6
01	01 - 15	5	07	106 - 123	6
02	16 - 33	6	08	124 - 141	6
03	34 - 51	6	09	142 - 159	6
04	52 - 69	6	10	160 - 177	6
05	70 - 87	6	11	178 - 185	4

Mit-tabella ta' hawn fuq wieħed jinnota li, kull paġna fiha tliet sistemi ta' sitt battuti l-waħda, ħlief għall-ewwel u l-ahħar waħda, li fihom ħames u erba' battuti rispettivament. Fil-każ ta' dawn tal-ahħar, il-kopista għamel tajjeb li qeqħidhom f'paġna għalihom b'erba' battuti f'kull sistema. Dan għaliex, mis-*seconda volta* ‘i quddiem (b. 180 – 185), it-temp tal-mużika jeqleb għal wieħed ordinarju li hu magħmul minn erba' kwarti f'kull battuta, u allura jkun jinhtieg aktar spazju biex fihom joqgħodu n-noti kollha. Bil-kelma sistemi nkun qed nifhem dawk il-linji tal-mużika li jikkonsistu f'għadd ta' pentagrammi ggruppjati permezz ta' parenteżi. B'dan il-mod, il-mużika mhux biss tidher aktar ordnata, imma tagħmilha wkoll ħafna aktar faċli għal min irid jimxi magħha waqt li jkun qed jismagħha jew jdoqqha.

A handwritten musical score on five staves. The first staff begins with a circled '5'. The second staff starts with a bass clef and a 'J' dynamic. The third staff starts with a bass clef and a 'P.S.L.' instruction. The fourth staff starts with a bass clef and a 'J' dynamic. The fifth staff starts with a bass clef and a 'J' dynamic.

NUMRI (jew ITTRI) ta' waqt il-prova: Xihaga li qajla tkellimt dwarha fl-artikli tieghi s'issa huma dawk in-numri, jew ittri alfabetici, li nsibuhom imxerrdin 'l hawn u 'l hinn fil-partitura. Dawn aktarx ikunu mpengjin b'mod li jidhru ċari u mdawrin b'xi ċirku kkulurit biex l-ghajn tas-surmast tmur mill-ewwel fuqhom waqt li jkun qed jidderiegi x-xogħol li jkollu taht il-bakketta tiegħu. Dawn n-numri/ittri jitqiegħdu fin-naħha ta' fuq tas-sistema, biex jekk accidentally is-surmast ikollu jwaqqaf il-banda għal kwalunkwe ħaġa, ikun jista' jerġa' jieħu mill-eqreb numru/ittra. B'hekk ma jintilifx ħin bla bżonn waqt il-provi. U jekk jara li, wara li jkun reġa' għadda dak il-passaġġ u l-iżball għadu ma traṅġax, jista' jibqa' jieħu mill-istess post sakemm ikun hemm jkunu wkoll imniżzlin fuq il-mužika li jkollhom quddiemhom il-ffrankaw milli joqgħodu jgħodd lu hafna battuti, għax hafna drabi

jnízzel idu kulħadd jibda minn post differenti. U hemmhekk trid tisma' x'kakofonija tinħoloq! Importanti għalhekk, li dawn ikunu mmarkati ċari u sewwa kemm jista' jkun.

Issa, biex dawn in-numri/ittri ta' waqt il-prova ikunu jiswew għal xiha, iridu jitpeġġew fejn l-aktar jagħmel sens, bhal ngħidu aħna, fil-bidu ta' xi taqsima jew sezzjoni (aktarx dawn ikunu maqsumin f'sentenza, jew aktar, ta' tmien jew 16-il battuta), meta tinbidel xi tonalità jew passaġġ li fih il-mużika tkun ser timmodula, jinbidel ħabta u sabta s-sinjal tal-miżura, it-temp iżid/inaqqas mill-ġirja tiegħu, xi strumenti (jew grupp ta' strumenti) jiġu biex jibdu l-idejn, l-ikkulurit jibdel lewnu, il-mużika tibdel il-ħejt tagħha, b'xi mod jew ieħor tinbidel il-burdata - insomma, kull meta sseħħ xi forma ta' bidla importanti li tista' taffetwa l-mużika fl-espressjoni tagħha. Ģieli wkoll, meta jkun hemm is-sinjal tar-replika, jew xi forma oħra ta' sinjal hekk imsejjah konvenzjonali (ara glossarju) ma jkunx hemm għalfejn wieħed joqgħod jimmarkaha b'xi numru/ittra għax fih innifsu huwa ghelma li biha wieħed jista' jiftiehem minfejn għandha tittieħed il-mużika. Hekk mela, peress li battuta 18 għandha sinjal li minnha tibda l-ewwel replika mhemmx għalfejn noqghodu nżidu xi forma ta' sinjal ieħor - wieħed jista' faċilment jirreferi għaliha kemm-il darba l-banda tīgħi biex terġa' tibda ddoqq wara li tkun waqfet waqt xi prova.

Il-partitura fiha sebgħa minn dawn is-sinjali ta' waqt il-prova. Dawn huma mqiegħdin hemm bi ħsieb, għax kif ser naraw, ser iservu ta' riferiment għall-varji fażijiet fil-formazzjoni tal-biċċa mužika li għandna f'idejna:

- 1 (b. 34): Jimmarka l-bidu tat-tieni nofs ta' dan l-ewwel l-passaġġ replikat. Hawnhekk ukoll, il-volum jaqa' ħabta u sabta għal kemm jinstema' (*pianissimo*) li, f'temp ta' żewġ battuti biss, irid jerġa' jiftah fi krexxendo għal qawwi ħafna (*fortissimo*).
- 2 (b. 52): Jimmarka l-bidu ta' passaġġ tan-nofs li jiġi eżatt wara l-ewwel replika. Wieħed jinnota li, il-mużika qeqħda fid-dominanti, u trid tindaqq bil-mod (*piano*) mill-strumenti kollha nvoluti. Fil-fatt, il-kurunetti, u l-ewfonji ottava taħthom, għandhom il-melodija ewlenija, filwaqt li l-strumenti tal-injam jakkumpanjaw permezz tal-iskwilli.
- 3 (b. 66): Wara biss 14-il battuta, l-andament mužikali jieħu żvolta kemmxjejn differenti, fejn il-melodija principali tghaddi għal għand il-klarinetti (u l-strumentini magħhom), li bħal donnhom qabdu jpaċċu bejniethom permezz tal-kromi stakkati u s-semikromi legati, waqt li l-ewfonji jinsgħulhom kuntrakant li jikkun trasta peress li magħmul min-noti twal. Min-naħha tagħhom, il-kurunetta jaqgħu siekta u jħallu lill-korni u t-trumbuni, flimkien mal-baxxi, jkomplu għaddejjin bis-soltu *um-pa*.
4. (b. 84): Jimmarka l-bidu tat-tieni parti ta' dan il-passaġġ tan-nofs, bil-volum issa jinżel għal wieħed kemm kemm jinstema' (*pianissimo*). Filwaqt li, il-kurunetti jabqgħu dejjem siekta, il-klarinetti u shabbhom jibqgħu jintervjenu permezz ta' skwilli żgħar magħmulin minn kromi mdaqqin stakkat, u filwaqt li l-korni, huma u jkomplu għaddejjin bħal f'kor, donnu jaqbadhom is-sulluzzu tas-sinkopi, l-ewfonji, min-naħha tagħhom jerġgħu bl-istess melodija f'forma ta' għanja li kienu nisġu aktar kmieni.
5. (b. 107) Jimmarka il-bidu tal-passaġġ holqa li jiġi eżatt wara l-passaġġ l-ieħor tan-nofs. Dan tal-ahħar jagħlaq b'pawsa illi fiha tinstema' biss zenzina miftuħ fuq il-pjatti. Min-naħha tiegħu, il-passaġġ holqa ta' tliet battuti għandu minn fanfarra, fejn gruppi differenti ta' strumenti jidħlu jdoqqu bin-newba, u bħal f'imrewha, iwieġbu 'l-xulxin, dejjem ottava taħt il-grupp li jkun ġie qabilhom. (Parenteżi: Hawn irid jiġi spjegat kemm huwa importanti li, waqt prova dejjem għandek tieħu minn din il-battuta, għax biex inti tkun tista' toħloq ir-rallentando li hemm mitlub f'battuta 111, trid l-ewwel tīgħi għaliha mill-passaġġ holqa mħabbat fit-temp tajjeb tiegħu. It-tnejja mill-ġirja jista' jsir billi l-battuta msemmija

tinqasam f'erba' taħbitiet daqslikieku l-kromi jissarfu f'semiminimi. Wieħed ma jridx jinsa wkoll li, it-temp irid jerġa' jiġi għal li kien qabel eżatt wara din il-battuta, i.e. minn battuta 112 'l quddiem.)

(b. 137): Din il-battuta timmarka l-bidu tat-triju u għaldaqstant, mhemmx bżonn ta' aktar ġħeliem. Mhux biss talli l-kopista ma niżżej il-kelma TRIO biss, talli wkoll niżżej mill-ġdid is-sinjal tal-miżura meta ma kienx meħtieġ li jagħmel dan dment li ma nbidilx. Wieħed jinnota wkoll li, it-tonalitā issa nbidlet u qegħda in LAb Maġġuri. Wieħed jinnota wkoll li, f'tarf il-passaġġ tan-nofs tniżżejjet stangetta doppja biex turi tmiem l-ewwel taqsima tat-triju.

(b. 148): Anki hawnhekk, peress li hemm is-sinjal tar-replika, wieħed jista' jirreferi mill-ewwel ġħaliha.

- 6 (b. 164): Jimmarka l-bidu tat-tieni parti tat-triju, fejn huwa wkoll mistenni li jidħlu mill-ġdid il-kurunetti wara li dawn ikunu intervjenew darbtejn biss fl-ewwel waħda. F'din il-parti wkoll, tisma' 'l kulħadd għaddej fl-aqwa tiegħu, bil-klarinetti (u strumentini magħhom) idoqqu l-melodija fl-akut, u bl-ewfonji jinsgħulek dak il-kuntrapunt arpeggjat. Min-naħha tagħhom, il-korni u t-trumbuni jibqgħu għaddejjin b'dak l-akkumpanjament waqtiet minnhom sinkopat, u bil-baxxi jżommu sod in-noti fil-partijiet il-forti. Mhemmx għalfejn ngħidu li, l-strumenti tal-perkussjoni wkoll jidħlu hawnhekk bit-tisbit meqjus tagħhom.
- 7 (b.178): Mingħajr l-iċċen dubju li, l-ahħar sinjal għandu jitqiegħed fil-post fejn jeqleb it-temp, li issa jimmarka wieħed ordinarju. Dan jingħaraf billi jkun hemm l-ittra C wara l-kjavi, li ifisser li kull battuta jrid ikun fiha erba' kwarti. Dan is-sinjal jikkoinċidi wkoll mal-miġja tas-seconda volta wara r-replikazzjoni tat-triju. Għalkemm m'hemmx imniżżejjel, wieħed jagħmel tajjeb jekk inaqqas mill-ġirja fit-temp ħalli x-xogħol jagħlaq fuq nota maestuża kemm jista' jkun. Għal dan il-ghan, l-ahħar sitt battuti għandhom jindaqqu bil-qawwi ħafna (*fortissimo*), bit-taqsimiet kollha tal-strumenti mitħu fil-ewforja shiħa, ta' semikromi stakkati min-naħha tal-klarinetti u l-bella kumpanija, u t-terzini tal-kromi f'forma ta' fanfarrta min-naħha tal-kurunetti u l-flikorni. M'għandniex xi ngħidu li, il-korni wkoll jibqgħu jassistu sal-ahħar bl-akkordji kromatiċi tagħhom, filwaqt li, it-trumbunu u l-baxxi, permezz tan-noti aċċentwati tagħhom, bħal donnhom joħolqu l-ahħar tokki kbar minn ta' qniepen kbar u li fuqhom jagħlaq is-siparju fuq dan l-għabex imsahħar!

STRUMENTAZZJONI: Il-partijiet poġġejthom fl-istess ordni kif soltu nqegħduhom meta jiġu arkivjati. B'kollo hemm 34 waħda li, kif ser naraw, intaqħmlu fi żmenijiet differenti skont l-esiġenzi tal-ġurnata. Il-partijiet huma kollha ta' żewġ paġni l-waħda. Dan ifisser li, il-marċ huwa wisq twil biex joqgħod fuq karta minn ta' librett. Għaldaqstant, ħad tħsieb li niklassifikahom billi quddiem l-ghadd ta' kull parti inqiegħed sinjal biex nuri jekk hihiex: (a) * = qadima; (b) + = ġdida; jew (c) # = bil-kompjuter. Fil-każ ta' (a) hawn qed nifhem b'dawk il-partijiet originali li nħarġu fl-istess żmien li nkiteb il-marċ; (b) huma dawk il-partijiet ġoddha li nħarġu numru ta' snin wara li nkiteb il-marċ. Dan ġara peress li, kien hemm xi strumenti ġoddha li ma kenux għadhom daħlu bħalhom fil-banet Maltin ta' qabel it-Tieni Gwerra, u allura kellha tinħarġilhom parti. Raġuni oħra setgħet kienet li, il-parti originali ntilfet u allura kellha ssir waħda ġdida; (c) huma dawk il-partijiet li jiena hrīgt bil-kompijuter personali tiegħi fl-2012. Dawn l-strumenti kienu jiffurmaw parti minn banda li jiena kont idderi ġejt waqt kuncert kommemorattiv li kien jinkludi wkoll l-esekuzzjoni ta' dan il-marċ. Fil-każ tal-partijiet il-qodma, Pullicino ha ħsieb iniżżejjel l-inizjali A., għal Angelo, kif ukoll, kunjomu. Iżda fil-każ tal-partijiet l-oħra, li aktarx saru minn id Vella, tniżżejjel biss kunjom il-kompożiutor. Fil-partijiet li hrīgt jien imbagħad, niżżilt kemm l-isem kif ukoll il-kunjom tiegħu.

Dwar l-ismijiet tal-strumenti, dawn niżżejlinhom kif jidħru miktubin fuq il-partijiet. Fejn hemm żewġ ismijiet bħala deskrizzjoni, bit-tieni wieħed magħluq ġo parenteżi, ifisser li dan tal-ahħar hu

mniżżeł fuq it-tieni paġna. In-nomenklatura tal-strumenti hija waħda bit-Taljan, kif kienet id-drawwa li jitniżzlu sa qabel il-Tieni Gwerra. Madankollu, hemm xi gheltijiet fil-mod kif dawn tniżżlu: eż. *basso clarino* minflok *clarinetto basso*, u *tamburro b'erre* żejda, filwaqt li hemm konfużjoni wkoll fl-użu tal-kelma fejn jidħlu sassofoni. Interessanti l-fatt li, filwaqt li fil-partijiet il-qodma, l-isem tniżżeł bl-Ingliz, i.e. *saxophone*, dawk l-ohrajn li saru wara, tniżżlu bit-Taljan imkisser, għax l-ittra *exxe* ma tiffurmax parti mill-alfabet ta' dan l-ilsien. Għaldaqstant, il-kelma *saxofone* trid tīgħi taqra *sassofono*. Mill-banda l-oħra, Pullicino kien iħobb juža l-kelma Taljana meta jiġi biex jiddeskrivi x'tip ta' sassofonu jkun. Hekk, nħidu aħna, wara l-kelma *saxophone*, kien inizżeł il-kelma *contralto*, jew *tenore*. Jerġa', dawn huma, minn ewlhom, strumenti li jittrasportaw il-mużika, u allura mhemma għalfejn wieħed joqgħod inizżeł jekk humiex in *Mib* jew *Sib*. L-istess jista' jingħad għal mod kif Pullicino kien inizżeł isem l-strument li hu kien idoqq tant tajjeb – l-ewfonju. Dan kien isejjah lu bl-Ingliz, i.e. *euphonium*, imma mbagħad, juža l-kelma Taljana meta jiġi biex jiddistinguwi bejn prim (*solo*) u sekond (*secondo*, jew *2do* fil-qosor). Is-sabiha hi li, fix-xogħlijiet l-aktar bikrin tiegħu, Pullicino kien jgħajjatlu bit-Taljan, i.e. *eufonio*. Wieħed imma jrid jifhem li, fi żmien il-Gwerra, Pullicino kien ikun stazzjonat is-Salini bħala għassies, u allura bilfors li kien jiġi f'kuntatt dirett ma' bandisti tal-militar Ingliz. Tant hu hekk li, ħafna mill-ismijiet tal-marċi ta' dak il-perjodu kien jagħtihomlhom bl-Ingliz, ismijiet bħalma huma, *Unconquered Malta, Loyal Malta, Happy and Glory, Warrior, Liberty, Homage to the King, Standard of Victory*, u *Imperial Flag*. Haġ' oħra li xtaqt ngħid hi li, l-ewfonju ta' dak iż-żmien jidher li kien in *Sib*, u allura, il-qari tal-mużika kien ikun f'ton differenti minn dak miktub. Illum il-ġurnata, l-ewfonju qed jiġi manifatturat b'tali mod li ma jkollux għalfejn biċċa mużika joqgħod jittrasportaha għaxx huwa in DO. U b'rabta wkoll mal-ewfonju, insemmu l-baritonu *Sib*, jew kif inhu magħruf aħjar, l-*althorn*, strument tar-ram li ġie introdott fil-baned Maltin wara l-Gwerra, u li ha post it-trumbun kantabbi li Vella kien tant iħobb idoqq tajjeb.

Issa, meta wieħed jifli t-tabella ta' hawn taħt isib li, fil-partijiet il-qodma mhemma waħda għall-flawt. Dan għall-fatt li, il-marċi ta' Pullicinu kienu jinħadmu f'tonalitā partikolari li, meta l-klarinetti jiġu biex jittrasportaw il-mużika, dejjem ikunu in FA Magħġuri jew Minuri, u b'hekk jilħqu noti akuti bħal mhuma il-FA u s-SOL, ġieli anke il-LA fuq nett! Dan huwa l-istess regiżtu li jħaddan il-flawt u għaldaqstant, ir-rwol tiegħu kien wieħed superfluwu. Minflok, hu kien jinqeda bl-ottavin peress li dan kien jinstema' ottava fuq il-klarinetti primi. Hafna drabi wkoll, kien jinqeda bil-kwartin peress li jista' jagħmel ix-xogħol tal-flawt, speċjalment fejn jidħlu skwilli fil-gholi f'xi passaġġ minn tat-triju. Wieħed jinnota wkoll li dari, l-ottavin in Reb kien jittrasponi l-mużika – illum m'għadux johrog hekk mill-fabbrika. U fin-nuqqas ta' parti reali għall-flawt, kelli noħrog waħda għalih. Kelma wkoll fuq il-parti tal-Clarino 2do. A, li tidher li hi nieqsa minn dan is-sett fotokopjat, u wisq probabbli anke minn dak originali. Dan ifisser li, il-klarinetti sekondi aktarx kienu jkunu diviżi u jaqraw minn fuq partijiet differenti. Wieħed irid l-ewwel isib kopja tagħha biex ikun jista' jikkonkludi jekk il-Clarino 2do. B hux qed jirreferi għall-klarinett terz wara kollox.

Mil-lista ta' hawn taħt joħrog ukoll li, dawk il-partijiet li huma mmarkati bi stilla jammontaw għal ħmistax-il waħda, filwaqt li dawk immarkati b'salib għal tlettax. Is-sitta l-oħra huma mmarkati bis-simbolu #. Minn dawn il-figuri jirriżulta li hemm kważi l-istess ammont ta' partijiet qodma u ġoddha meta fil-fatt l-istorja turi haġġ oħra. Dan għaliex, uħud mill-partijiet kellhom isiru mill-ġdid peress li dawk qodma ntilfu. Dawn jinkludu l-kurunetti, il-flikorni, il-kornu terz, it-tambur, u l-katuba/pjatti, li b'kollo jammontaw għal seba' partijiet. B'hekk, l-ammont ta' partitura qodma, minn ħmistax għandu jitla' għal seba' partijiet. Dawn il-partijiet, li aktarx inħarġu minn id Vella, jinkludu l-klarinett baxx, is-sassofonu soprano, u dak

baritonu, u l-*althorn*. Fil-każ tat-timpani u l-qniepen, wieħed irid jinzcera jiġi wiċċ imb' wiċċ mal-partitura originali ta' kif kien kitibha Pullicino biex jara jekk dawn kinux ġa nkluži jew le fiha. Minn dan il-logħob bil-figuri joħrog punt ieħor interessanti li jirrigwardja l-iżvilupp li beda jseħħi fi ħdan il-baned Maltin. Dan ma kienx dovut biss għan-numru dejjem jiżdied ta' bandisti ġodda li bdew ġerġin, bil-konsegwenza li d-daqqs tagħhom beda jikber, imma wkoll ghall-hoss li, kulma jmur, beda jittrasforma ruħu bl-introduzzjoni ta' strumenti ġodda, u xiri ta' strumentaturi ġodda li ma baqgħux iħaddnu s-sistema l-antika.

	Għadd	Deskrizzjoni		Għadd	Deskrizzjoni
*	01	<i>Ottavino in Reb</i>	+	18	<i>Baritono Sib (Althorn)</i>
*	02	<i>Quartino Mib</i>	*	19	<i>Euphonium Solo Sib</i>
*	03	<i>Clarino Solo Sib</i>	*	20	<i>Euphonium 2do. Sib</i>
*	04	<i>Clarino 1mo.</i>	*	21	<i>Trombone Solo Sib</i>
*	05	<i>Clarino 2do. B</i>	*	22	<i>Trombone 2do.</i>
+	06	<i>Basso Clarino</i>	*	23	<i>Trombone 3^{zo}.</i>
+	07	<i>Saxofone Soprano</i>	*	24	<i>Basso Mib (Basso 2do)</i>
*	08	<i>Saxophone Contralto Mib</i>	+	25	<i>Timpani</i>
*	09	<i>Saxophone Tenore Sib</i>	+	26	<i>Campane</i>
+	10	<i>Saxofone Baritono</i>	+	27	<i>Tamburro</i>
+	11	<i>Sola Cornetta (Cornetta 1ma)</i>	+	28	<i>Gran Cassa</i>
+	12	<i>2da. Cornetta (Cornetta 2do)</i>	#	29	<i>Flawt</i>
+	13	<i>1°. Flicorno (1ma. Cornetta)</i>	#	30	<i>Obwe</i>
+	14	<i>2°. Flicorno (Cornetta 2da)</i>	#	31	<i>Fagott</i>
*	15	<i>Corno 1mo.</i>	#	32	<i>Vjolinċell</i>
*	16	<i>Corno 2do. Mib</i>	#	33	<i>Synthbass</i>
+	17	<i>3°. Corno Mib</i>	#	34	<i>Pjanu/Keyboard</i>

Xi osservazzjoni oħra jinkludu dawn li ġejjin. Fil-każ tal-partijiet tal-*Clarino Solo Sib* u dik tal-*Clarino 1mo*, fil-fatt ma teżisti l-ebda differenza bejniethom. Qed ngħid dan, mhux bilfors li dan hu dejjem il-każ, għax fl-ewwel waħda jista' jkun hemm xi solo li jrid jindaqq mil-lider waħdu, jew, fin-nuqqas tiegħu, minn ta' ħdej li jkun qed idoqq spalla miegħu. Għal din ir-raġuni, dejjem tintagħmel parti apparti lil dawn it-tnejn min-nies li jkunu qedin idoqq fuq l-istess leġiju. Iżda mhux biss, għax min jokkupa din il-kariga għandu r-responsabbiltà li jara li shabu l-klarinettisti jkunu ntunati sewwa, u qedin jobdu l-ordnijiet li jkun tahom hu stess f'dawk li huwa studju ta' passaġġi diffikultużi, u affarijet oħra li jirrigwardaw l-interpretazzjoni, u li l-partijiet ikunu mmarkati sewwa b'dak kollu li jkun istruwwixxihom is-surmast, fost affarijet oħrajn. Il-prim klinettist għandu wkoll ir-responsabbiltà li jara li, qabel ma jitilgħu fuq il-planċier, kull bandist ikun saħħan l-istrument tiegħu sewwa, u li f'mohħu jinsab lest għalbiex jesegwixxi programm li jista' jkun tabilhaqq impennjattiv. Uħud minn dawn ir-resposabbiltajiet li semmejna jaqgħu wkoll f'idejn il-*Cornetta Sola*, il-*Euphonium Solo Sib*, u t-*Trombone Solo Sib* li jridu jaraw li t-taqsimiet rispettivi tagħħom huma mexxin kif ippjanat.

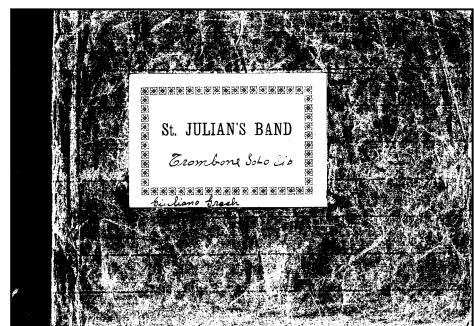
Kif ġa rajna, f'dawk li huma partijiet tas-sassofoni, dik tas-sopran u tal-baritonu nħargu snin wara tal-kuntralt u t-tenur. Hafna drabi, sfortunatament, lis-sopran kemm jaqbdu u jagħtuh il-parti tal-kurunetta prima. B'xorti tajba mhux il-każ tagħna hawnhekk. Dan għaliex, Vella ha ħsieb li jinsiglu parti apposta għaliex, li tilghab bejn dik tal-kurunetti primi u l-klarinetti meta mhux qedin fir-registro għoli tagħħom. Għax ir-rwol tas-sopran mhuiħiex li jdoqq noti akuti, għal dak ix-xogħol hemm l-istrumentini li jistgħad luu jagħmlu dan. Mill-banda l-oħra, mhux normali li sassofonu baritonu jingħata xogħol li soltu jdoqqu l-ewfonju, dak ix-xogħol hu aktar maħluq għat-tenur. Post il-baritonu huwa aktar mal-baxxi minħabba r-registro oħxon tiegħu, fejn mhux biss isāħħa l-akkumpanjament, imma jtejjeb ukoll il-mod tal-attakk fejn tidħol id-daqqi tal-ilsien, xihaġa li, *di*

natura, l-strumenti tar-ram, ibatu xi ftit minnha. Dan kollu li qedin ngħidu fuq il-baritonu japplika wkoll għall-klarinett baxx li, sfortunatament, idoqq l-istess noti bhall-baritonu. Tajjeb ngħidu li, il-Il-forti tiegħu, fil-fatt qegħda fin-noti l-aktar baxxi għax dawn huma penetranti u sonori fl-istess ħin.

Bla ma noqghod nidhol f'wisq dettal, ngħid biss li, il-familja tal-flikorni hija waħda kbira u thaddan fiha għadd ta' strumenti tar-ram li jibdew mis-sopranino in *Mib* (komunement magħruf bhala *pistolin*) u jispicċaw bil-bumbardun. Issa, jekk tneħhi l-kurunetta, li mhix għajr kornu żgħir, il-bqija tal-familja tal-flikorni tinkeludi, fost oħra jn, dawn l-strumenti li ġejjin: *flicorno soprano Sib*, komunement magħruf ukoll bhala *tromba*. (Naturalment, hawn mhux qed nirreferu għal dak ir-riefnu li jdur bħal dagħbien fuq l-art jew bahar!) Dan huwa dak l-strument li aktarx qed jirreferi għalih Pullicino f'dan ix-xogħol. Tant hu hekk li, il-parti tiegħu tista' tindaqq minn kurunetta *Sib*; il-*flicorno contralto Mib* li, bhala strument jidher li ma qabadx art fil-baned tagħna, aktarx minhabba li ġa kellna l-korni *Mib*; *flicorno tenore*, aktar magħruf fostna bhala *althorn*, jew *baritone horn*. (Hawn wieħed irid joqgħod ferm attent għax filwaqt li, l-Inglizi jsibuh bħala *Bb baritone*, mhux l-istess jseħulu t-Taljani. Li ġara hu li, il-Maltin tfixklu fl-epitetu li bih iż-żewġ lingwi qedin jindirizzaw lil dan l-strument partikolari, bil-konsegwenza li, il-kelma *baritono*, bit-Taljan, ġiet tirreferi ghall-*flicorno tenore*, meta, kif ser naraw, il-*flicorno baritono* mhux għajr l-ewfonju.) Bħala mužika, l-*althorns* u l-ewfonji jinstemgħu xorta peress li jdoqqu l-istess noti, iżda, billi Pullicino kien iħobb jaqsam lil dawn tal-ahħar fi primi u sekondi, Vella għażel li jagħti lil tal-ewwel il-parti tat-trumbun kantabbli; il-*flicorno baritono*, jew ewfonju (fejn il-kelma tista' tkun ġejja, jew mit-Taljan, *eufonio*, jew mill-Ingliz, *euphonium*) gieli nsibuh imniżżeż ukoll bħala bombardin, mit-Taljan *bombardino*, kelma li hija diminuttiv ta' bombardun. Għalkemm Pullicino hawn jippreferi jsejjah lu bl-Ingliz, mhux l-ewwel darba li kien inizzillu ismu bit-Taljan fil-partituri tiegħu tal-bidunett. Kif ġa accċennajt ukoll hawn fuq, Pullicino kien sikwit jaqsamhom fi primi u sekondi bil-ġhan li jikseb hoss aktar mimli f'dik li hi armonija. Dan jagħmlu f'postijiet fejn l-aktar ji spikkaw, bħal ngħidu aħna, f'xi passagg tan-nofs jew it-triju. Dan il-metodu jixbah hafna tar-rwol li normalment jingħata lill-fagotti f'orkestra; u l-ahħar u mhux lanqas il-*flicorno basso grave* u l-*flicorno contrabasso* li b'xi mod jew ieħor huma l-ekwivalenti għall-baxxi *Mib* u *Sib* tagħna.

Ippermettuli hawnhekk, ngħid xiha għaqqa wkoll fuq it-*Trombone Solo Sib*, jew kif popolarment hu magħruf, it-trumbun kantabbli. Normalment, f'marċ, xogħol it-trumbuni hu f'li jissupplixxu akkumpanjament ritmat. Iżda fil-każ Tat-trumbun kantabbli l-istorja hi xort' oħra peress li dan jiġi afdat bil-melodija daqslikieku kien xi leħen baritonu. Bħal f'kull raħal ieħor, go San Ġiljan ukoll kien hemm min idoqq dan l-strument. Dan il-bniedem kien jismu Ġiljan (Gillu) Grech (1917-21.iv.1998). Hu kien ġej minn familja numeruża fejn l-ahwa subien kollha tista' tgħid li kienu jdoqqu xi strument mal-banda tar-rahal. L-ahwa kienu magħrufin hafna għax-xogħol tagħhom fil-kalkara tal-ġir li kienet proprijetà tagħhom stess, u li kienu jforu lil Malta kollha bil-ġir fin li kienu jipproduċu. In-nies tal-inħawi kienu jsibuhom b'Tal-Mugrin. Iżda biex inkomplu nsiru nafu ftit aktar fuq Gillu, nislet hawnhekk parti żgħira minn intervista li jiena kont għamilt lil ibnu Francis fis-sajf tal-2011: 'Missieri kien trumbun kantabbli u jaqra fil-kjavu tal-vjolin mal-*Althorns*, tant li s-solijiet hu kien jagħmilhom għax dawn dari, fuq dal-istrument kienu jindaqqu. U s-Surmast Pullicino tgħidx kemm kellu bokka bih għax jaf li kien kapaċi, u għaldaqstant hafna baned kienu jaqilgħu.' Huwa fatt magħruf li, meta Pullicino kien jiġi biex jikteb marċ ġdid, kien ikollu lil Gillu f'mohħu bħala trumbun kantabbli. Mill-istampa ta' hawnhekk, wieħed jinnota li, fuq il-qoxra tal-librett, kienet titwaħħal bħal lejbil fin-nofs bla-arma u/jew isem ufficjali tal-każin tal-banda. Fuqha

mbagħad, kien jitniżżeł l-isem tal-istrument partikolari li, fil-każ tagħna, huwa *Trombone SOLO Sib*. Imma jekk wieħed jgħarrex sewwa, isib li fil-qiegħ nett hemm ukoll imniżżeł isem Ġiljan Grech. Dari, id-drawwa li l-bandisti kienu jniżżlu isimhom fuq il-kopertina kienet issir b'turija ta' affeżżjoni, mhux biss lejn il-muzika li kien ikun hemm miktuba ġewwa, imma wkoll lejn il-kompożituri innifsu li jkun harbex dawk l-erba' noti sbieħ u tal-widna.

Kelma żgħira wkoll fuq il-*Basso Mib*, għax peress li fuq it-tieni paġna hemm imniżżeł *Basso 2do*, din tista' tigi tiftiehem li kienet tezisti parti oħra għal baxx prim. Generalment, li jinħargu żewġ partijiet separati għall-baxxi, wieħed prim u l-ieħor sekond, hija kwestjoni ta' registru, jiġifieri safejn jista' jitla' jew jinżel fin-noti strument.

GHELUXQ: U b'hekk ġejna fi tmiem l-ewwel parti ta' dan l-artiklu li fiha laqqajtkom max-xogħol b'mod ingħegħi bla ma qghadit nidħol f'xi forma ta' analizi ddettaljata. Dan ser inhali għas-sena d-dieħla fit-tieni parti tal-artiklu fejn ser inkun qed niddiskuti l-marċ sinfoniku mill-aspett mužikali f'dak li għandu x'jaqsam ma' forma u t-taqsimiet varji tiegħu, kif ukoll inkun qed nanalizza bir-reqqa l-ħjut mužikali li minnhom huwa msensel dan ix-xogħol. Dan kollu, naturalment, ikun sostnun b'eżempji mužikali rilevanti u tabelli biex nagħmilha aktar faċli għall-qarrej li jkun jixtieq ittraaq miegħi dan il-vjaġġ li eventwalment iwassalna għalbiex napprezzaw aħjar wieħed mill-ħafna xogħlijiet sbieħ li kiteb dan il-kompożituri.